

ანზორ თოთაძე

ქალადობა ქალზე?!

მამაკაცისა და ქალის თანასწორუფლებიანობა საზოგადოების განვითარების პროცესის აუცილებელი პირობაა. გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია გენდერულ თანასწორობას შემდეგნაირად განმარტავს: „თანასწორობა ქალებსა და მამაკაცებს შორის (გენდერული თანასწორობა) ნიშნავს ქალისა და კაცის, გოგონასა და ვაჟის თანაბარ უფლებებს, პასუხისმგებლობასა და შესაძლებლობებს. თანასწორობა არ გულისხმობს, რომ ქალი და მამაკაცი იდენტურნი უნდა გახდნენ, არამედ ის გულისხმობს, რომ ადამიანის დაბადება მამაკაცად ან ქალად არ განსაზღვრავს მის უფლებებს, პასუხისმგებლობასა და შესაძლებლობებს. გენდერული თანასწორობის მიხედვით როგორც ქალების, ასევე მამაკაცების ინტერესები, საჭიროებები და პრიორიტეტები განიხილება ქალებისა და მამაკაცების ჯგუფების მრავალფეროვნების და არსებული განსხვავებების გათვალისწინებით. უფრო მეტიც, გენდერული თანასწორობა არ არის მხოლოდ „ქალთა საკითხი“, იგი სრულად მოიცავს მამაკაცებსაც და ქალებსაც, რადგან თანასწორობა ქალებსა და მამაკაცებს შორის განიხილება როგორც ადამიანის უფლებებთან დაკავშირებული საკითხი და, ასევე, როგორც მდგრადი და ადამიანზე ორიენტირებული განვითარების წინაპირობა და მაჩვენებელი“.¹

საქართველოში გენდერული თანასწორობის საკითხი მეტად აქტუალურად მიაჩნიათ, რადგან თითქოს არსებობს ოჯახში ქალის მიმართ ძალადობის, ადრეულ ასაკში ქორწინების შემაშფოთებელი მონაცემები და სხვ.² ოჯახში ქალის მიმართ ძალადობის ფაქტები მსოფლიოს ყველა ქვეყანაში და მათ შორის, მეტად განვითარებულ,

¹ გენდერული თანასწორობის შეფასება საქართველოში. თბ., 2012, გვ. 12.

² იქვე.

ცივილიზებულ ქვეყნებშიც არსებობს და, შეიძლება ითქვას, უფრო მეტად, ვიდრე საქართველოში. რაც შეეხება ადრეულ ასაკში ქორწინების ფაქტებს, ეს მაჩვენებელი მართლაც გაიზარდა, მაგრამ არა შემამფოთებლად. შემამფოთებელი ის არის, რომ დასავლეთის ქვეყნებში 13-15 წლის გოგონების საკმოდ დიდი ნაწილი სექსუალურ ცხოვრებას ეწევა და გოგონები უამრავ პრობლემას აწყდებიან, მათ შორის ჯანმრთელობისა და განათლების მიღების უფლების რეალიზაციის თვალსაზრისით. ცნობილია, რომ სქესობრივი ცხოვრების მხრივ დიდი მნიშვნელობა აქვს იმას, თუ როგორ იღებს პირველ სქესობრივ განცდებს ვაჟი და განსაკუთრებით გოგონა. როდესაც გოგონა სექსუალურ კონტაქტს იღებს როგორც ძირითადს, როგორც ადამიანის არსებობის უმთავრეს მიზანს, მაშინ გოგონები მთელ ახალგაზრდულ ენერჯიას ვერ იყენებენ თავიანთი პიროვნების სრულყოფისათვის, ვიწროვდება მათი ინტერესების სფერო, ისინი ინტერესს კარგავენ ცხოვრებისეული მოვლენების მიმართ და ყველაფერი ადამიანური მხოლოდ სქესობრივი ცხოვრების გარშემო იყრის თავს. ხშირად სწორედ ამ მოვლენას აქვს ადგილი და ამდენად გამართლებულია ფ. ბუკონის სიტყვებიც: „თავაშვებული ახალგაზრდობა — შეთქმულებაა სიბერის წინააღმდეგ. ჩვენ ძვირად ვზღავთ საღამოთი დილით ჩადენილი ცელქობისათვის“.³ შემამფოთებელი სწორედ ეს არის, რაც მთელ დასავლეთ სამყაროს ემუქრება. რაც შეეხება ადრეულ ასაკში გოგონების ქორწინების ფაქტებს, იგი ჩვენს ქვეყანაში პოლიტიკურ, სულიერ და ეკონომიკურ ცხოვრებაში მომხდარი კატაკლიზმების შედეგია და გარკვეულწილად უკანასკნელ წლებში კიდევ შემცირდა. ალბათ, ისიც საჭიროა ითქვას, რომ ამ საკითხში ვაჟებისა და ქალების თანასწორობა კარგს არაფერს მოიტანს. ამ მხრივ შექსპირის, რომლის ეპოქას 400 წელი გვაშორებს და ამ ხნის განმავლობაში ადამიანის ცხოვრების ადამ-წესებში ბევრი რამ დადებითად შეიცვალა, გამონათქვამი „თავისუფლება კაცს მეტი აქვს, ვიდრემდე ქალსა“, უდაოდ ყურადსაღებია. ადრეულ ასაკში გოგონების მიერ სქესობრივი ცხოვრების დაწყება უამრავ უარყოფით მოვლენას უკავშირდება და ეს, ზოგიერთ ფაქტთან ერთად, კარგად უნდა გაითავისონ სრული გენდერული თანასწორობის აპოლოგეტებმა.

ამ საკითხებს ჩვენ ქვემოთ ფართოდ შევეხებით, ამჟამად კი ცოტა რამ ისტორიიდანაც გავიხსენოთ.

³ ციტირებულია: რ. ავლიანი. ოჯახის ანატომია. თბ., 1989, გვ. 34.

თანამედროვე ეპოქაში ქალზე ძალადობის ფორმები ზოგიერთ შემთხვევაში არ შეცვლილა და დღესაც ისინი დიდად არაფრით განსხვავდება, თუ უფრო ძიძმეც არ გახდა, ძველ სამყაროში თუ შუა საუკუნეებში არსებულ ფორმებთან შედარებით. ძველ დროში სამართალი და მორალი განსაკუთრებით მკაცრი იყო ქალების მიმართ. ქალის ქმრის დაუკითხავად სახლიდან გასვლა საკმარისი მიზეზი იყო განქორწინებისათვის. ასეთი დრომოჭმული ზნეობრივი ნორმების შეცვლის აუცილებლობას მაშინაც კარგად გრძნობდნენ. ყოველივე ეს კიდევ უფრო შორეულ წარსულში იღებდა სათავეს, როდესაც ქალი სრულიად უუფლებო, ქმრის მონა-მორჩილი და მისი ყოველი სურვილის უყოყმანო შემსრულებელი იყო. შემდეგ საოჯახო და საზოგადოებრივ ურთიერთობათა სფეროში ქალის აუტანელი მდგომარეობა მნიშვნელოვანწილად ტრადიციული წეს-ჩვეულებითი ნორმების ფარგლებში მოექცა, ღრმად გაჯდა საზოგადოების გონებაში და ხშირად ადამიანებს დღესაც უჭირთ ათეული საუკუნეების წინათ ჩამოყალიბებული ქალზე შეურაცხყოფელი შეხედულებებისაგან თავის განთავისუფლება.

ძველ რომში კომედიოგრაფი პლატე ერთ-ერთ კომედიაში მონაქალს, რომელიც თანაუგრძნობს თავის ქალბატონს, რომელსაც ქმარი ღალატობს, ათქმევინებს: კანონები უსამართლოა ქალების მიმართ. თუ ქალი სახლიდან ქმრის დაუკითხავად გავა, ქმრისათვის ეს საკმარისი მიზეზია განქორწინებისათვის, მას კი შეუძლია სახლში საყვარელი მოიყვანოს. მართლაც, ბევრ რომაელს შეურაცხყოფილად მიაჩნდა თავი, თუ ცოლი მისი ნებართვის გარეშე სახლიდან გავიდოდა. ცნობილია, რომ ჩვენს წელთაღრიცხვამდე 304 წელს კონსული სოვა ცოლს იმის გამო გაშორდა, რომ იგი თეატრში მისი ნებართვის გარეშე წავიდა.⁴ ასე იყო ძველ საქართველოშიც. „შუშანიკის წამების“ მიხედვით ქალს არ შეუძლია ოჯახიდან ქმრის დაუკითხავად წავიდეს სადმე და ამით ქმრის „ხატი დაამზოს“. ახლაც, თანამედროვე ცივილიზებულ მსოფლიოში, ბევრ ქვეყანაში სახლიდან ქალის დაუკითხავად გასვლა მიუღებლად და ოჯახის ღირსების შელახვად მიაჩნიათ. იორდანიაში მამამ ქალიშვილი რკინის ჯაჭვის ცემით მხოლოდ იმის გამო მოკლა, რომ იგი დაუკითხავად მეგობრებთან ერთად სასეირნოდ გავიდა ქუჩაში. ამჟამად ყოველწლიურად „ოჯახის ღირსების“ დაცვის მიზეზით მსოფლიოში 4 ათას ქალს უსპობენ სიცოცხლეს.

⁴ Л. Винничук. Люди, нравы и обычай древней Греции и Рима. М., 1988, с. 164.

გამოდის, რომ ქალთა უფლებრივი მდგომარეობის მხრივ თანამედროვე მსოფლიოში არაფერი შეცვლილა? შეიცვალა და თანაც ბევრი რამ. ქალი სულ უფრო დამოუკიდებელი ხდება, იგი ესწრაფვის სრულად გამოიყენოს თავისი ინტელექტუალური შესაძლებლობები, ზრუნავს თავის კარიერაზე, თანდათანობით ქრება დისკრიმინაცია განათლებისა და დასაქმების სფეროში. ყოველივე ამის განხორციელებაში ქალს მრავალ ქვეყანაში კანონმდებლობით მინიჭებული უფლებებიც ეხმარება. მიუხედავად ამისა, ქალის მდგომარეობა მაინც მძიმეა, განსაკუთრებით განვითარებად ქვეყნებში. ზოგიერთ შემთხვევაში ქალზე ძალადობა არანაკლები უხეში ფორმებით ხორციელდება, ვიდრე ეს იყო კაცობრიობის გარიჟრაჟზე, ბევრი კულტურა უშვებს ძალადობას ქალზე და, რაოდენ პარადოქსულადაც არ უნდა მოგვეჩვენოს, ამას თვით ქალებიც ამართლებენ. საუკუნეების მანძილზე წეს-ჩვეულებას შესისხლხორცებული ქალის მდგომარეობის დამამცირებელი და შემლახველი ფაქტები დღესაც გვახსენებენ თავს. ესეც რომ არ იყოს, თვით ბუნებამ შრომის სქესობრივი დანაწილების შედეგად ქალს, როგორც დედას, დიასახლისს გარკვეულწილად შეუცვლელი და აურაცხელი საქმიანობა დააკისრა.

როგორი იყო ქალის უფლებრივი მდგომარეობა საქართველოში?

ქართული საზოგადოებრივი ყოფა, რა თქმა უნდა, არ ვითარდებოდა ჩაკეტილად, მეზობელი თუ შორეული ქვეყნების კანონმდებლობისაგან დამოუკიდებლად. ძველი სამყაროს ქვეყნების კანონმდებლობაში ურთიერთგავლენის უამრავ მაგალითს ვხვდებით. და ეს არც არის გასაკვირი, რადგან საზოგადოების განვითარების საერთო კანონზომიერებები ქვეყნის კანონმდებლობის მსგავსებაშიც პოულობდა ასახვას, თუმცა სხვადასხვა კულტურას მათში თავისი კორექტივები შეჰქონდა. ეს, უპირველეს ყოვლისა, ითქმის ადათობრივ ნორმებზე, რომლებიც წარმოადგენდნენ ამა თუ იმ გვარში ან თემში დამკვიდრებულ ქცევის საერთო წესს. შემდეგში ადათობრივი ნორმები შეცვალა ადათობრივმა სამართალმა და იგი გამოხატავდა არა მთელი საზოგადოების, არამედ მისი გაბატონებული ნაწილის ინტერესებს. ადათობრივი სამართალი მოქმედებდა კანონთა პარალელურად და იგი კანონმდებლობას უფრო სრულყოფილს ხდიდა. ბევრი ძველი ადათი საკანონმდებლო ძეგლებშიც იქნა გამოყენებული.

კანონმდებლები სარგებლობდნენ მეზობელი ქვეყნების სამართლებრივი ძეგლებით. უძველესმა შუმერულმა და აქადურმა კანონმდებლობამ დიდი გავლენა მოახდინა ბაბილონის მეფის ხამური-

ბის სამართალზე, რომელმაც, თავის მხრივ, ხეთებისა და ებრაელთა სამეფოს კანონმდებლობაზე იქონია გავლენა. როგორც მიუთითებენ, აქადური, შუმერული, ბაბილონური და ასირიული კანონები ადასტურებენ საერთო მესოპოტამურ სამართლის არსებობას III ათასწლეულში ჩვენს წელთაღრიცხვამდე, რადგან ყველა მათი ძირითადი პრინციპი ზოგადი აზრით ერთი და იგივეა. მიგვაჩნია, რომ ამას საზოგადოების განვითარების საერთო პრინციპებიც უწყობდა ხელს, რაც გარკვეულწილად საზოგადოების მიერ სამართლებრივი მოთხოვნების იდენტურობასაც განაპირობებდა და, ამდენად, ერთი ქვეყნის კანონმდებლების მიერ მეორე ქვეყნის კანონების გამოყენების ფართო შესაძლებლობებს ქმნიდა.

ოჯახის მეტად მყარი და ყოველმხრივ ჩამოყალიბებული ინსტიტუტი გვქონდა ძველ საქართველოშიც. ამას ნათლად მოწმობს ჩვენამდე მოღწეული პირველი ლიტერატურული ძეგლი „შუშანიკის წამება“. ნაწარმოებში წარმოდგენილია საოჯახო ცხოვრების ცოცხალი სურათები. მართალია, ქალთა საზოგადოებრივი მდგომარეობა ძალიან შეზღუდულია, მაგრამ, როგორც ვნახეთ, ეს საერთოდ დამახასიათებელია მაშინდელი ცივილიზებული სამყაროსათვის. ქმარი ოჯახის უფროსია და ქალი უფლებრივად მას ემორჩილება.

„შუშანიკის წამების“ მიხედვით ქალს ნება არ ჰქონდა მამაკაცთან ერთად ეჭამა პური. ამავე ღროს ნაწარმოებიდან მაინც არ ჩანს, რომ ქალი მთლიანად ქმრის მონა-მორჩილი იყოს, როგორც ეს ზოგჯერ ჩვენს ლიტერატურულ კრიტიკაშია მიჩნეული. ამ მხრივ ისაა საყურადღებო, რომ შუშანიკი არასოდეს არ უთმობს არაფერს თავის ქმარს და საკმაოდ უხეშად და გამომწვევადაც იქცევა მასთან. გავიხსენოთ თუნდაც ის სცენა, როდესაც შუშანიკმა ქმრის თანდასწრებით სრულიად მოურიდებლად მახლის ცოლს „ჭიქა... პირსა შეაღწეა“. ნურც ის დაგვაიწყდება, რომ მისი ღრმა რწმენით, იქ, საიქიოში მოედება ბოლო მამაკაცისა და ქალის უთანასწორობას, სადაც „არა არს რჩევა მამაკაცისა და დედაკაცისა“. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ შუშანიკს გათვითცნობიერებული აქვს ამ უთანასწორობის მთელი არსი, ამ უთანასწორობას ამქვეყნიურ ცხოვრებაშიც ებრძვის და, მაშასადამე, ზოგადად ასეთი ქალი არც ქმრის მონა-მორჩილად შეიძლება გამოვაცხადოთ. ამ მხრივ არანაკლებ მნიშვნელოვანია „ქართლის ცხოვრებაში“ ნათქვამი სიტყვები, რომელიც უფლისაგან მოისმინა ქართველთა განმანათლებელმა ნინო კაბადოკიელმა მცხეთაში წასვლის წინ: „არცა დედაკაცებაა არს, არცა მამაკაცებაა, არამედ

თქვენ ყოველნი ერთ ხართ“.⁵ ეს ამბავი ქრონოლოგიურად IV საუკუნის პირველ მეოთხედში ხდება.

ჩვენი წინაპრები განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ ოჯახის სიწმინდეს და ასეთ ოჯახს ერისა და ქვეყნის საფუძვლად მიიჩნევდნენ. ამიტომ არ არის შემთხვევითი, რომ ქალის, როგორც დედის, მეოჯახის, სიწმინდისა და ნამუსის, როგორც სიცოცხლის მუდმივი და განახლებადი წყაროს კულტი აგრერივად გამოიკვეთა მთელ ქართულ მწერლობაში. ძველქართულ საერო აპოფთეგმურ ლიტერატურაში შემთხვევით როდია ნათქვამი: „ქალისა მზითევი არს სიწმინდე და ნამუსი“. არც ახალგაზრდობისაღმე შემდეგი დარიგებაა შემთხვევითი: „ცოლი ღირსი ირჩიე... და მზითვად ბუნება იკითხე მისი“.⁶

ოჯახური ცხოვრების სიწმინდის ასეთი მორალი დამახასიათებელია მთელი ქართული მწერლობისათვის. მაგალითად, თვალსაჩინო სახელმწიფო მოღვაწისა და მწერალ-მწიგნობრის იოანე ბატონიშვილის „ხუმარსწავლაში“, რომელიც დაწერილია XIX საუკუნის პირველ მესამედში, ვკითხულობთ: „უნდა პირველად შემრთველმან ცოლისამან გამოარჩიოს და გამოიკითხოს პატიოსნობაჲ და აღზრდილობაჲ, სიმშვიდე და გულმართლობაჲ მისი. და ოდეს ცნას ყოველივე ნამდვილად, მაშინ მიიყვანოს იგი შემწედ თვისად, ვინაიდან გამორჩევასა ზედა მისსა არს დამოკიდებულ მომავალი ბედნიერობაჲ მისი და არა კმარა მხოლოდ მშვენიერებისა გამო მიყუანებად ცოლისა თვისისა და შერთვად... ვინაიდგან დღე ყოველ იგი უწესობათა თვისითა აწუხებდეს ქმარსა თვისსა... გაძულებს ძმათა და სხუათა კეთილსმყოფელთა შენთა... განვალს სახლით თვისით და არა ნიადაგ მყოფს მას შინა, არცა იღწვის სახლის მეურნეობისათვის“... ამავე დროს მამაკაცსაც მართებს ცოლისაღმე პატივისცემა და პატიოსნების დაცვა: „ნუ წინა აღუდგები ნებასა მისსა უმიზეზოდ, ვინაიდგან იგი მოზიარე არს შენთანა მწუხარებისა და შექცევისა შენისა. შეცოდებაი მისი განმართე მყუდროებით და ნუ ითხოვ მისგან, ვითომც რომ თანამდებ იყოს იგი პატივისცემად შენისა უთავაზობისათვის... იეავ სარწმუნო საწოლისა ქორწინებისასა, რამეთუ იგი არს დედა შვილთა შენთა“.⁷ ამდენად, ოჯახურ სიწმინდესა და ერთგულებას მეუღლეები ყოველთვის უნდა უფროთხილდებოდნენ და იცავდნენ.

ძველ საქართველოში ქალის უფლებბრევი მდგომარეობის შეს-

⁵ ქართლის ცხოვრება, თბ., 2008, გვ. 99.

⁶ სწავლანი და სიბრძნენი ფილოსოფოსთანი. თბ., 1969, გვ. 74, 79.

⁷ იოანე ბატონიშვილი. ხუმარსწავლა, თბ., წიგნი I, 1990, გვ. 506-507.

ახებ მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ საცოლის ყიდვა „სრულიად უცხო იყო ქართული სინამდვილისათვის, თუმც მუზობელ სომხეთში საცოლე იყიდებოდა და ბიზანტიის იმპერატორს იუსტინიანეს საგანგებო ნოველის გამოცემაც კი დასჭირდა სომხეთში ამ ჩვეულების აღმოსაფხვრელად. სომხეთისაგან განსხვავებით, სადაც გასათხოვარი ქალი მემკვიდრეობით უფლებებს მოკლებული იყო და მშობლების ქონებაში წილი არ ედო, საქართველოში ქალს გათხოვებისას მშობლების ოჯახიდან მზითვი მიჰქონდა. მზითვის ინსტიტუტის გაჩენასთან ერთად ოჯახის საერთო ქონებაში ქალის წილი გამოიკვეთა, რასაც მისი მდგომარეობა ქმრის ოჯახში სრულიად შეცვალა“.⁸

1881 წელს აკაკი წერეთელი წერდა: „ამ რამდენიმე წლის წინეთ ერთს ქართველ თავადისშვილს შესწამეს, რომ ცოლსა სცემსო, ჩაადგეს სამართალში და სულ ვაი აძახეს. ბევრი იყვირა დამნაშავემ... მაგრამ არა ეშველა-რა: აუკრეს ბარგი და გაისტუმრეს იქითკენ, სადაც ცოლების ცემა-ტყევა ცხოვრების კანონია“.⁹ ამ მოვლენამ მთელ საქართველოში დიდი ვნებათაღელვა გამოიწვია და იგი საზოგადოების ფართო მსჯელობის საგანი გახდა. ისევ აკაკის თუ დავესესხებით, ყველა აღნიშნავდა: „ახია მაგაზედ... შეურაცხყო ქართველობაო! როგორ თუ დედა-კაცს, იმ სათუთსა და სუსტ-ქმნილებას, სცემსო?! ამით ეგ მთელს ქართველობას არცხვენს და სახელს უტეხსო!“

ზემოთ მოტანილი ფაქტი იმაზე მეტყველებს, რომ მე-19 საუკუნეში საქართველოში ქალის ცემა და, როგორც ჩანს, ოჯახში ძალადობის სხვა ფორმები, საზოგადოების პრობლემა ნაკლებად იყო. უფრო ადრე ადამ-წესები, ჩვეულებები, ტრადიციები მკაცრად განსაზღვრავდა ქალის ადგილს საზოგადოებასა და ოჯახში, მისი როლი და თავისუფლება მნიშვნელოვნად შეზღუდული იყო, თუმცა ქართული სამართალი ქალის უფლებრივი მდგომარეობის შესახებ ბევრად უფრო ლოიალური იყო, ვიდრე მუზობელ და ევროპის ქვეყნებში. მაშინ, როდესაც ევროპაში მე-16 საუკუნეში კუდიანების დევნამ აპოგეას მიაღწია და ზოგიერთი გაანგარიშებით მილიონზე მეტი „კუდიანი“ სიცოცხლეს საშინელი წამებით გამოასალმეს და, ამასთან, მსხვერპლთა 85 პროცენტს ქალები შეადგენდნენ, საქართველოში არც ერთი ქალი სიკვდილით არ დაუსჯიათ და ამას არც სამართალი ითვალისწინებდა. ამასთან, საზოგადოების განვითა-

⁸ საქართველოს ისტორია, ტ. I, თბ., 2006, გვ. 335.

⁹ ა. წერეთელი. თხზულებათა სრული კრებული, თხუთმეტ ტომად, ტ. XII, თბ., 1960, გვ. 30.

რების სხვადასხვა პერიოდში საბერძნეთში, სომხეთსა და სხვა ქვეყანაში ქმარს შეეძლო მოეკლა ცოლი, შვილიც კი და იგი ამისთვის პასუხს არ აგებდა. სომხეთში ახალი წელთაღრიცხვის მეორე საუკუნეში პატრიარქალური ოჯახის უფროსს ოჯახური კოლექტივის წევრების მიმართ სიკვდილ-სიცოცხლის უფლება გააჩნდა. ოჯახის უფროსს, მამაკაცს, შეეძლო ცოლის, შვილისა და უშვილო ძმის ან დის მოკვლაც კი. ამის შესახებ მოგვითხრობს სირიელი გნოსტიკოსი — ვარდესანი.¹⁰ ქალის მდგომარეობა იმდენად დაკნინებული ჩანს, რომ სანკრისტში ქალისა და საქონლის აღმნიშვნელი სიტყვა ერთი და იგივეა — დარაგვამ.¹¹ ზემოთ აღნიშნულის მსგავსი ქართულ ენასა და ქართულ ლიტერატურულ და სამართლებრივ ძეგლებში არაფერი გვხვდება. ქართული ფეოდალური სამართლის ძეგლების მიხედვით ქალის პატივი და ღირსება თუ უფრო მეტად არაა, არანაკლებ დაცულია, ვიდრე თუნდაც რუსეთსა და ევროპის ქვეყნებში, მიუხედავად იმისა, რომ ფეოდალიზმის არსებობის მთელი ისტორიის განმავლობაში ეს საკითხი უშუალოდ უკავშირდება ადამიანის წოდებრივ კუთვნილებას, როდესაც წოდებრივი კუთვნილების იერარქიის შესაბამისად საზოგადოებისა და სახელმწიფოსაგან მინიჭებული პატივი და ღირსებაც მატულობდა. მიუხედავად ამისა, რიგ შემთხვევაში ქალის ღირსებისა და პატივის დასაცავად ქართული სამართალი წოდებრივ კუთვნილებას მხედველობაში თითქმის არ იღებს. ბატონიშვილი ვახტანგის სამართალში აღნიშნულია: „თუ ბატონმა ყმის ცოლს უაშიყოს, ან ღამით და ან დღისით, და ცოლთან საწოლად დაახელოს, და მან კაცმან მოკლას, დიდი იყოს თუ მცირე, სისხლი არ გაუჩნდების“,¹² ე. ი. ფაქტობრივად პასუხს არ აგებსო. სამართლის ნორმებით იკრძალებოდა ადამიანის სიტყვიერი შეურაცხყოფაც — გინება, ლანძღვა და ა. შ.

ბექა მანდატურთუხუცესის სამართალი, რომელიც შედგენილია XIII საუკუნის ბოლოს ან XIV საუკუნის დამდეგს, იცავს ქალის ღირსებას. ბექას სამართლის 23-ე მუხლის თანახმად, თუ ცოლ-შვილიანმა კაცმა ქმარ-შვილიანი ქალი შეარცხვინოს და პატივიც ახადოს ნებით თუ უნებურად და გამჟღავნდეს, ცოლის ქმარს სრული სისხლის საფასური უნდა გადაუხადოს, ხოლო მთავარმა და პა-

¹⁰ გ. ნადარეიშვილი. ადამიანის პატივსა და ღირსების დაცვა ქართველი ფეოდალური სამართლის ძეგლებისა და სასამართლო პრაქტიკის მასალების მიხედვით. ქართული სამართლის ისტორიის საკითხები, აღმანახი, 14, თბ., 2000, გვ. 54.

¹¹ ძველი აღმოსავლეთის ხალხთა ისტორია. თბ., 1971, გვ. 573.

¹² ქართული სამართლის ძეგლები, ტ. I, თბ., 1963, გვ. 493.

ტრონმა ეს კაცი ნიფხვის ამარა და ყელზე თოკობილი უბანში უნდა ჩამოატაროს. აღსანიშნავია, რომ ქართული სამართალი ქალის მიმართ ბევრად უფრო ლმობიერია იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მრუშობა ქალის ნებით მოხდა. კანონმდებლობა ცოლშვილიან კაცს მეტ პასუხისმგებლობას აკისრებს ქმარშვილიან ქალთან შედარებით. ცნობილია, რომ შუა საუკუნეებში ევროპის ზოგიერთ ქვეყანაში მრუშ ქალს სრულიად გააშიშვლებდნენ და აიძულებდნენ მრუშობაში თანამონაწილე შიშველი მამაკაცი სასქესო ორგანოზე თოკობილი ქუჩაში ჩამოეტარებინა. მაგალითად, ასეთი სასჯელი დაუწესებია ლუი IX-ს (XIII საუკუნე) მრუში ქალისა და მრუშობაში თანამონაწილე რაინდისთვის. იგივე ჩვეულება ცნობილი იყო დანიის ქალაქებში XIII-XV საუკუნეებში.¹³ კიდევ კარგი, რომ ეს ჩვეულება ისტორიას ჩაბარდა, თორემ თბილისის ქუჩები აივსებოდა შიშველი მამაკაცების სასქესო ორგანოზე თოკობილი ასევე შიშველი ქალებით, განსაკუთრებით „რუსთავი 2“-ის, „იმედის“, „მაესტროს“, „ტაბულასა“ და მათი მსგავსი სხვა ტელევიზიების საექვო რეპუტაციის მქონე ჟურნალისტი გოგო-ბიჭების საკმაო ნაწილითა და მათი სტუმრებით, რომლებმაც თავზე წამოიცვეს საქართველოს ზნეობა.

ფეოდალურ საქართველოში სამართლის ნორმების მეშვეობით იკრძალებოდა ქალის შეურაცხყოფა, ქალზე ფიზიკური ძალადობა, მისი ლანძღვა და გინება. ვახტანგ ბატონიშვილის სამართლის 64-ე მუხლი სწორედ ამ ფაქტებზე ამახვილებს ყურადღებას: „კაცი რომ ცოლს სტანჯვიდეს და უპატიურად ეპყრობოდეს, და ურიგოს უშურებოდეს, მეფემ ის კაცი დააბას, დატუქსოს, ავად მოეპყრას. და კათალიკონმაც ასრე იყოს“.¹⁴ სამაგიეროდ, „თუ ცოლმან ქმარს ან სცეს, ან დაჭრას, დიდი გვემა და ტანჯვა უყოს კათალიკონმან“.¹⁵ საერთოდ, „დიაცის გინებისათვის“ მკაცრი სასჯელი იყო დაწესებული.

ფეოდალური ურთიერთობების ეპოქისათვის, ვფიქრობთ, მეტისმეტად ლიბერალურად ჩანს ქალის მრუშობისათვის დაწესებული ქართული სამართლებრივი ნორმები. ამ შემთხვევაშიც კი კანონმდებელი ცდილობს ქალის ღირსება და პატივი არ შელახოს. ასეთი სამართლებრივი ნორმების მქონე ქვეყანაში ძნელია, ვისაუბროთ ქალების მიმართ რაიმე მასობრივ ძალადობაზე. ამ მხრივ მეტად საგულისხმოა ვახტანგ ბატონიშვილის სამართლის 67-ე მუხლი: ქმარს, „თუ ქალს ბოზობა შეემთხვიოს, თუ უნდა, გაუშვებს, რომე არცარა

¹³ გ. ნადარეიშვილი. დასახ. ნაშრომი, გვ. 127.

¹⁴ ქართული სამართლის ძეგლები, ტ. I, თბ., 1963, გვ. 498.

¹⁵ იქვე, გვ. 499.

ამ სოფელს ეკითხვის და არცარა იმ სოფელსა; და თუ უნდა, არ გაუშვებს, ორივე კაცის ხელით არის. მაგრამე, თუ გაუშვა, რაც მზითევი მოჰყოლია, ისიცა და ბოზობით შექმნილი შვილიცა თან უნდა გაატანოს.

მაგრამ, თუ ამ მართალს ქმართან შვილი ჰყავს, ზითევი მთლაც არ მიეცემის, ამიტომ რომ შვილსაც წილი აქუს, ნახევარი ანუ უმცროსი; ან არა, რამდენიც შვილი ყუანდეს, შვილებსა და დედას თვითო-თვითო წილად მისცენ ყველას სწორედ.

რომელიც ზითევი ავის ქნამდის თვითონ დაუხარჯავს თავისის ნებით, იმას ველარ ითხოვს“.¹⁶

ვახტანგ ბატონიშვილის სამართალი ასევე, შეიძლება ითქვას, უზადოა სამართლებრივი ნორმების მოწესრიგების თვალსაზრისით იმ შემთხვევაში, როდესაც მამაკაცისა და ქალის ოჯახური თანაცხოვრების პირობებში ოჯახს შვილი არ უჩნდება ან კიდევ კაცი ცვედანი ამოჩნდება. ვახტანგის სამართლის 67-ე მუხლის მიხედვით, „უშვილობისათვის კაცი ძალად და მის უნებურად ცოლს ვერ დააგდებს, და თუ დააგდებს, სრული სისხლი უნდა მისცეს.

იქნების კაცი ასრე ჭანი (კაცი, რომელსაც შვილის შექმნა არ შეუძლია — ა. თ.) იყოს, რომე ცოლთან წოლა კი შეეძლოს და შვილის შექნა კი არ შეეძლოს, ამისთვისაც არ გაიყრებიან. და თუ სულ ასრე მცვედანი არის, რომ ქალთან წოლა არ შეუძლია, უნდა კაცმან ცოლს დასტური მისცეს სხვის ქმრის შერთვისა.

თუ, ვინ იცის, ქორწილზედ კაცი ყოფილა, და ან ქორწილის უწინაც, და მერმე ქორწილზედ დამცვედნებულა, არ გაიყრებიან“.¹⁷

მოტანილი სამართლებრივი ნორმა მეტი სიცხადისათვის კომენტარს საჭიროებს. დანაშაულისათვის სასჯელად ძირითადად სისხლის სხვადასხვა რაოდენობით გადახდა იყო დაწესებული. ჩვენს შემთხვევაში თუ კაცი ქალს გამორდებოდა (უბრალოდ დააგდებდა) ქალისათვის სრული სისხლი უნდა გადაქნადა. ამდენად სისხლის ფასში აისახებოდა ადამიანის პატივი და ღირსება. სისხლის ფასი ან სამართლის წიგნში ან სათანადო სიგელში იყო დაფიქსირებული. როგორც პროფესორი გიორგი ნადარეიშვილი განმარტავს, ეს პატივი და ღირსება მით უფრო მაღალი იყო, რაც უფრო დიდი „სისხლი სდიოდა“ ამა თუ იმ ფეოდალური საგვარეულოს წარმომადგენელს. „სისხლის ფასზე“ გავლენას ახდენდა ქონება, თანამდებობა, მოყვარულ-

¹⁶ ქართული სამართლის ძეგლები, ტ. I, თბ., 1963, გვ. 499.

¹⁷ იქვე, გვ. 523.

ნათესაური კავშირები და სხვ. ვახტანგ ბატონიშვილის სამართლის (შედგენილია XVIII საუკუნის პირველ ნახევარში) ზემოთ აღნიშნულ მუხლში ცოლის უბრალო დაგდებაზე ბევრად უფრო მკაცრი სასჯელია გათვალისწინებული („სრული სისხლის მიცემა“), ვიდრე გაცილებით ადრე შედგენილი ბექა მანდატურთუხუცესისა (XIII საუკუნის დასასრული — XIV საუკუნის დასაწყისი) და გიორგი ბრწყინვალის (1335 წელი) სამართლის ძეგლებში, რომლებშიდაც ცოლის უბრალოდ დაგდებისათვის სისხლის ნახევრის გადახდაა დადგენილი. კანონმდებლები ქალის პატივისა და ღირსების დაცვისათვის სულ უფრო ლიბერალურ სამართლის ნორმებს აწესებდნენ.

ზემოთ მოტანილი ფაქტების ანალიზის შედეგად, რა თქმა უნდა, ისეთი დასკვნა არ შეიძლება გამოვიტანოთ, რომ გენდერული თანასწორობა საქართველოში იდეალური იყო. ქალის უფლებბრივი მდგომარეობა, მამაკაცებთან შედარებით, დამცირებულად განიხილებოდა და საზოგადოებრივი შეგნება ჯერ კიდევ არ იყო მზად თამამად ემსჯელა ამ მეტად მტკივნეულ პრობლემაზე. მიუხედავად ამისა, ვერ ვიტყვით, რომ საქართველოში ქალი ქმრის მონა-მორჩილი, მისი ყოველგვარი სურვილის უსიტყვო აღმსრულებელი იყო. სამართლებრივი ნორმების გარდა, ამის თქმის უფლებას გვაძლევს ჰაგიოგრაფიული და საერო ლიტერატურა, იტალიელი მისიონერებისა და ევროპელი მოგზაურების ნაშრომები. მაგალითად, ფრანგი კონსული გამბა, რომელმაც 1820-იან წლებში იმოგზაურა საქართველოში, აღნიშნავს: „ჩვენი მასპინძლის გვარი იყო ჯორჯიკია. მან თავისი მეუღლე წარმოგვიდგინა — მაღალი, ტანწერწეტა და მეტად მშვენიერი ქალი... ოცდაექვსი წლისა ძლივს იქნებოდა... იგი ძალზე თავაზიანად მოგვესალმა და მთელი იმ ხნის განმავლობაში, რაც მათთან დაურჩით, თამამად ეჭირა თავი, რამაც მეტისმეტად გაგვაოცა“.¹⁸ ასეთივე აზრისაა ქართველი ქალების შესახებ იტალიელი მისიონერი კასტელი და სხვ. რუსთაველმა კი დაგვიხატა „უთვალავი ფერიით“ შემკული მშვენიერი სამყარო, სადაც ქალი ყოველმხრივ სრულყოფილ ადამიანად არის მიჩნეული, რაც უპრეცედენტო შემთხვევა იყო შუა საუკუნეების ისტორიაში.

მიუხედავად ყველაფრისა, ამჟამად, ერთხელ კიდევ, არასამთავრობო ორგანიზაციებმა, „რუსთავემა 2“-მა და მისმა მსგავსმა ტელევიზიებმა ერთი ამბავი ატყეს — საქართველოში ქალთა მიმართ ძალადობა მძვინვარებს, სამართალდამცავი ორგანოები კი ამ მძიმე

¹⁸ ჟაკ ფრანსუა გამბა. მოგზაურობა ამიერკავკასიაში. თბ., 1987. გვ. 120.

პრობლემის მოსაგვარებლად არაფერს აკეთებენო. ისინი განსაკუთრებით ტრაგიკული შემთხვევების შემდეგ აქტიურდებიან. რამდენიმე თვის წინათ ყოფილმა ქმარმა ილიას უნივერსიტეტში ლექტორ მუდღეს მიაკითხა, ლექციიდან გამოიყვანა, იქვე იარაღის გასროლით მოკლა და თვითონაც თავი მოიკლა. ახლახან კიდევ თელავში შემზარავი ფაქტი მოხდა: მამაკაცმა ქალი სასიკვდილოდ დაჭრა, ხოლო შემდეგ თავი მოიკლა. ორივე შემთხვევაში ფსიქიკურ დარღვევასთან გვაქვს საქმე და სამართალდამცავი ორგანოები არაფერ შუაშია. არასამთავრობო ორგანიზაციები და მათი ხელმძღვანელები, განსაკუთრებით ეკა გიგაური, ნინო ლომჯარია და კახა კოჭორიძე, როდესაც მძიმე ეროვნული პრობლემებია გადასაწყვეტი, ხმას არ იღებენ, ასეთ შემთხვევაში კი კაკანს მოჰყვებიან და ყველაფერს მთავრობას აბრალებენ. და როდესაც ჩვენ ჯიუტად ვწინააღმდეგობა გვსწამს სრული თანასწორობის იდეას, იმაზეც უნდა დაფიქრდეთ, ეს ყველაფერი ოჯახის კრიზისს ხომ არ გამოიწვევს, რომლის ნიშნები თანამედროვე განვითარებულ საზოგადოებაში სულ უფრო ამკარად იკვეთება. ბუნებამ ქალს სიცოცხლის გაგრძელების ყველაზე დიდი მისია დააკისრა. ბავშვის დაბადება, „ბუნების უმშვენიერესი აქტი“, როგორც მას ოსი ხალხის დიდმა შვილმა კოსტა ხეთაგუროვმა უწოდა, არსთა გამრიგემ ქალს დააკისრა და ჩვილის მოვლის პრიორიტეტიც მასვე არგუნა წილად. გოეთეს სიტყვები — „მარად ქალური გვიზიდავს ჩვენ“, — სულაც არ ნიშნავს ქალის მთავარ დანიშნულებასა და ფუნქციებში უცერემონიოდ შეჭრას. ჩვენს წინაპრებს ოჯახი ერის, ქვეყნის ბურჯად, ხოლო ქალები ჩვენი ცხოვრების ჭახრაკებად, ეროვნული სულიერი ცხოვრების დამცველებად, ახალგაზრდების ეროვნული სულისკვეთებით აღზრდის მთავარ ძალად მიაჩნდათ და მათდამი უდიდეს პატივისცემას გამოხატავდნენ, მაგრამ ამავდროულად ისინი არც ასე უთავბოლო გენდერული თანასწორობის მომხრენი იყვნენ.

ცხოვრება ისე როდია მოწყობილი, რომ მეუღლეთა შესაძლებლობები იდეალურად დაემთხვეს ერთმანეთს. ბუნებამ მეტი შესაძლებლობები მამაკაცებს უბოძა და ისიც უნდა შევძლოთ, რომ ამ უპირატესობებისადმი პატივისცემა ვისწავლოთ, უპირველესად ოჯახში, რათა ოჯახური ცხოვრების ჰარმონია დისჰარმონიად არ გადაგვექცეს. უფალმა ღმერთმა ამ ცხოვრებაში ქალსა და მამაკაცს თავ-თავისი როლი დააკისრა და ნუ ვეცდებით ამ როლების შესრულებაში ხელოვნურად ჩარევას. თავის დროზე ცნობილი რუსი

მეცნიერი ივანე მიჩურინი ამბობდა: ჩვენ არ უნდა დაველოდოთ წყალობას ბუნებისაგან, ჩვენ უნდა წავართვათ იგი მას. ამ წართმევამ რა შედეგიც მოიტანა, არაერთხელ დავინახეთ და ვიგეშეთ.

მამაკაცისა და ქალის შრომას შორის დიდი განსხვავებაა. მამაკაცის ფსიქიკა ისეა მოყწობილი, რომ იგი უფრო მეტად შემოქმედებითი შრომისათვის არის მოწოდებული, ხოლო ქალი მონოტონურ შრომასაც სიამოვნებით ასრულებს. მამაკაცისა და ქალის დამოკიდებულება სხვადასხვაა სხვადასხვა შრომისადმი. ხშირად მკვეთრად გამოიჯნულია პროფესიები სქესის მიხედვით. ვერსად ნახავთ კონვეიერზე მომუშავე მამაკაცს, სადაც შრომა ერთფეროვანია და მონოტონური. საბავშვო ბაგა-ბაღშიც მხოლოდ ქალებია დასაქმებული, მედიცინის დებადაც მხოლოდ ქალები მუშაობენ, მაგრამ სამაგიეროდ ვერსად ნახავთ ტელევიზორის, სხვადასხვა ტექნიკის შეკეთებაზე დასაქმებულ ქალს, თუმცა ეს სამუშაოები კარგად ანაზღაურებადია და არც მაინცდამაინც მძიმე. ქირურგების დიდი უმრავლესობაც მამაკაცები არიან და ა. შ.

ამასთან, არსებობს სხვადასხვა პროფესია, სხვადასხვა ხასიათის შრომა, რომლებიც მოითხოვენ დიდ ფიზიკურ ძალას და ამტანობას. ასეთ პროფესიებს, როგორც წესი, მხოლოდ მამაკაცები ეუფლებიან, მძიმე ფიზიკურ შრომასაც მამაკაცები ასრულებენ. სამაგიეროდ, შედარებით მონოტონური, მაგალითად, ოპერატორის და მოლარის, შრომა, რომელსაც განსაკუთრებით ფართოდ იყენებენ საბანკო სექტორში, ასე ვთქვათ, ქალების მიერაა დაჯავშნული. ისტორიულად ქსოვაც მხოლოდ ქალების საქმე იყო. შემთხვევით არ უთქვამს დიდ რუსთაველს: „კაცი ჯაბანი რითა სჯობს დიაცსა ქსლისა მბეჭველსა“. ასეთი მაგალითების მოყვანა შორს წაგვიყვანს, მაგრამ ის კი უნდა აღვნიშნოთ, რომ მამაკაცი ბუნების მიერ უფრო შემოქმედებითი, ახლის ძიების უნარით არის დაჯილდოებული. მსოფლიოში ცნობილი კონსტრუქტორები, რომლებმაც გადატრიალება მოახდინეს ტექნიკაში, მამაკაცებია. აქ იმის აღნიშვნაც ღირს, რომ მოაზროვნე ადამიანის ფორმირებიდან მოყოლებული, რაც სულიერი ცხოვრების საგანძური შეიქმნა, მამაკაცის ჭკუისა და გონების ნაყოფია. დიდი ტექნიკური მიღწევები, კაცობრიობის მიერ საყოველთაოდ აღიარებული ლიტერატურის, მუსიკის, მხატვრობის ნაწარმოებები, ხუროთმოძღვრების ძეგლები, უკლებლივ მამაკაცების შექმნილია, მათი დამსახურებაა და იქ უშუალოდ ქალის ხელი საერთოდ არ ურევია, თუმცა ქალის თანადგომის, მათი როგორც შთაგონების წყ-

აროს გარეშეც, ღირებული არაფერი შექმნილა.

რაც ზემოთ აღვნიშნეთ, ამით სულაც არ გვინდა იმის თქმა, რომ გენდერული თანასწორობის მომხრე არ ვიყოთ, სქესთა თანასწორობის ფლებიანობას პატივს არ ვცემდეთ. ჩვენ მიგვაჩნია, რომ თანასწორობა ყოველდღიური სადღის დაშხადებაზე, ჭურჭლის რეცხვაზე, სახლის დალაგებაზე, პროდუქტების ყიდვაზე, ჩვილისათვის პამპერსის გამოცვლაზე არ უნდა დავიყვანოთ. განათლებული საზოგადოება ამ სფეროში მეუღლეთა ურთიერთობას ხმაურის გარეშეც მიაღწევს. ის რომ, მაგალითად, გამოკვლევის შედეგად საფრანგეთთან შედარებით საქართველოში კვლავ ბევრია ისეთი ოჯახი, სადაც მეტ-ნაკლებად შენარჩუნებულია ტრადიციული გენდერული ურთიერთობები ყოველდღიურ ოჯახურ ცხოვრებაში (საქართველოში ყოველ მეხუთე შინამეურნეობაში მამაკაცი დომინირებს საოჯახო საკითხებზე გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, მაშინ, როდესაც საფრანგეთში ასეთი ოჯახების წილი არ აღემატება 7 პროცენტს¹⁹), ამით ქვეყანა არ იქცევა. აქ, ალბათ, ღირს გავიხსენოთ ძველი საბერძნეთის ფილოსოფოს-მორალისტის, ისტორიკოსის პლუტარქეს მიერ დაწერილი სპარტელი კანონმდებლის ლიკურგეს ბიოგრაფიიდან ერთი ადგილი: „ერთი კაცი ლიკურგეს ურჩევდა, სპარტაში დემოკრატია დაამყარო“. ლიკურგემ ამ კაცს უპასუხა: „ჯერ შენ სცადე, შენს ოჯახში დაამყარო დემოკრატიაო“.²⁰ თუ საოჯახო საკითხების გადაწყვეტაში უმეტესად მამაკაცი დომინირებს, მით უმეტეს მეუღლეთა შორის ასაკობრივი სხვაობისა და განათლების დონის პირობებში (როდესაც მამაკაცი მეუღლეზე ასაკით შესამჩნევად უფროსია და განათლების დონით მაღალი), ეს ოჯახის ნორმალური ფორმირების, განვითარებისა და საზოგადოებისათვისაც უკეთესია.

ჩვენ დავახანიათეთ და გავაანალიზეთ ქალებზე მეუღლის მხრიდან განხორციელებული ძალადობის ფაქტები. მაგრამ ძალადობას მამაკაცებიც განიცდიან ქალების მხრიდან და ამის მომსწრენიც ვართ ყოველდღიურ ცხოვრებაში, თუმცა ამ პრობლემას არავინ იკვლევს. ჩვენ მიერ ზემოთ აღნიშნულ გამოკვლევებში მამაკაცებზე ძალადობის ფაქტებს გვერდი აქვს ავლილი, არადა შეიძლება ზოგიერთი ძალადობის სახეობა, კერძოდ, ფსიქოლოგიური ძალადობა, რომელიც მოიცავს ლანძღვა-გინებას, მუქარას, ფსიქოლოგიურ

¹⁹ ოჯახური ურთიერთობები და თაობათა ურთიერთდამოკიდებულება საქართველოში, თბ., 2010, გვ. 28.

²⁰ პლუტარქე. რჩეული პარალელური ბიოგრაფიები, ტ. I, თბ., 1957, გვ. 33.

დაშინებას და ფიზიკური ანგარიშსწორების მიმანიშნებელ ჟესტიკულაციას, არანაკლებ გავრცელებული იყოს. ეს განსაკუთრებით შეეხება ბოლო წლებს, როდესაც ბევრი ოჯახი სიდუხჭირეში ცხოვრობს და, ამასთან, ოჯახში ძირითადი შემომტანი ქალი გახდა, რომელსაც ქანგამცლელი შრომა უხდება დიდიდან საღამომდე. ამასთან, ტელევიზიის არხები ხშირად აჩვენებენ ისეთ ფილმებსა და პროგრამებს, რომელშიც ქალები ეწევიან აღვირახსნილ ცხოვრებას და ქმრებისა თუ პარტნიორების მიმართ არავითარ უშვერ გინებასა და ლანძღვას არ ერიდებიან ფიზიკური ძალადობის ჩათვლითაც კი. ზოგჯერ ოჯახში ქალის დაბალი განათლების დონეც საკმარისია ასეთი სცენების მოსაწყობად, კერძოდ, მაშინ როდესაც, ვაჟა-ფშაველას თქმისა არ იყოს, „ღიაცს ჭკვა ენაზე აკრავს, ფიქრი თმებშია წასული“.

უკანასკნელ ხანს ბეჭდვითი და განსაკუთრებით ელექტრონული მედიასაშუალებები ერთხმად აღნიშნავენ საქართველოში გენდერული უთანასწორობისა და საერთოდ ქალების მიმართ გაზრდილი ძალადობის შესახებ. განსაკუთრებით ამ მიმართულებით, როგორც აღვნიშნეთ, აქტიურობენ არასამთარობო ორგანიზაციები, რადგან თუ მათ პრობლემა მწვავედ არ წარმოაჩინეს, ისე არასამთავრობო ორგანიზაციებს არაფერი დააფინანსებს. ამის შედეგად ჩვენ გვიქმნიან არასწორ, ხშირად მეტად უაღრესად მძიმე წარმოდგენას ქვეყანაში ქალების მდგომარეობის შესახებ — თითქოს მსოფლიოში ქალების მდგომარეობა ჩვენთან ყველა ქვეყანაზე წარმოუდგენლად მძიმე იყოს. ამ საკითხში ძნელია, არ დავეთანხმოთ ბატონ ლევან ვასაძეს: „ოჯახური ძალადობის თემატიკის პედალირება არასამთავრობისა და მედიის მიერ არის წინაპირობა იმისათვის, რომ გააძლიერონ ფაშისტური იუვენალური იუსტიცია და სოცსამსახურის როლი და დაასუსტონ ოჯახები. ოჯახური ძალადობა ხდება, მაგრამ მისი პედალირება და პროპაგანდის როლში აყვანა და ამის შედეგად სოც-მუშაკების როლის გაძლიერება, არის ძალიან ცბიერი საერთაშორისო პროგრამის ნაწილი“.²¹ აღსანიშნავია, რომ ჩვენთან ჩატარებული ფუნდამენტური გამოკვლევები არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ ჯიუტად განზრახ დაჩემებული მოსახრებების საწინააღმდეგო ვითარებას გვიჩვენებს. კერძოდ, 2006 წელს მოსახლეობის კვლევის ეროვნულმა ცენტრმა საფრანგეთის დემოგრაფიული კვლევის ეროვნული ინსტიტუტის და გაეროს მოსახლეობის ფონდის საქა-

²¹ გაზ. „ასავალ-დასავალი“, #8, 2015.

რთველოს ოფისის მხარდაჭერით ჩაატარა გამოკვლევის „ოჯახური ურთიერთობები და თაობათა ურთიერთდამოკიდებულება“ პირველი ტალღა. საქართველოს ყველა ადმინისტრაციულ რეგიონში გამოკითხულ იქნა 18-79 წლის ათი ათასი რესპოდენტი, მათ შორის 4405 მამაკაცი და 5595 ქალი. 2009 წელს ჩატარდა გამოკვლევის მეორე ტალღა. 2006 წელს გამოკითხული ათი ათასი რესპოდენტიდან მოიძებნა და განმეორებით გამოიკითხა 8303 რესპოდენტი. ეს იმას ნიშნავს, რომ გამოკვლევა პანელური ხასიათის იყო — მსგავსი პროგრამით გამოიკითხა ერთი და იგივე რესპოდენტები.

გამოკვლევის შედეგების მიხედვით ვერ ვიტყვით, რომ საქართველოში გენდერული თანასწორობის მხრივ კატასტროფული ან რამდენადმე მძიმე ვითარებაა, როგორც ეს სურთ წარმოაჩინონ ნაციონალური მოძრაობის ლიდერებმა, მათი ჯიბის ტელევიზიებმა და ნაციონალების მხარდამჭერმა არასამთავრობო ორგანიზაციებმა, რომელთა მიზანია არეუ-დარევა გამოიწვიონ და გაურკვევლობა დათესონ საზოგადოებაში.

ოჯახში გენდერული თანასწორობის მნიშვნელოვანი მახასიათებელია მამაკაცისა და ქალის თანაბარი მონაწილეობა ბიუჯეტის მართვაში. აღნიშნული გამოკვლევის მიხედვით, თანაბარი უფლებებით სარგებლობენ საქართველოში ნახევარზე მეტ ოჯახებში მეუღლეები ოჯახის ბიუჯეტის ხარჯვაში, თუმცა ქვეყნის ყოველი მეხუთე ოჯახში მთელ ფულად შემოსავალს ქმარი განაგებს.

გენდერული თანასწორობის ხასრისხს შესამჩნევად განსაზღვრავს, აგრეთვე, საოჯახო საკითხებში მამაკაცისა და ქალის მონაწილეობა. ამ შემთხვევაშიც ვერ ვიტყვით, რომ გენდერული უთანასწორობის პრობლემები შესამჩნევად იჩენს თავს განსაკუთრებით საოჯახო საყიდლების, ბავშვების აღზრდისა და თავისუფალი დროის გატარების სფეროებში. მაგალითად, საოჯახო საკითხებზე გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, გამოკითხულ რესპოდენტთა 36,4 პროცენტის აზრით, ქალებსა და მამაკაცებს შორის სრული თანასწორუფლებიანობაა, ანალოგიური გამოკვლევის მიხედვით, საფრანგეთში იგივე მდგომარეობაა (36,6 პროცენტი). ამასთან საქართველოში ოჯახში გადაწყვეტილებების მიღებისას დომინირებს ქალები — 41,3 პროცენტი, ხოლო საფრანგეთში — 56,0 პროცენტი, მამაკაცების დომინირება საოჯახო საკითხებზე გადაწყვეტილების მიღების პროცესში შესაბამისად 22,3 და 7,4 პროცენტით გამოიხატება.²² ამრიგად,

²² ოჯახური ურთიერთობები და თაობათა ურთიერთდამოკიდებულება საქართველოში თბ., 2010, გვ. 6, 27.

გამოკვლევის მიხედვით, „გადაწყვეტილების მიღების პროცესში ქალის როლის თვალსაზრისით საქართველო დიდად არ ჩამორჩება საფრანგეთს. ორივე ქვეყანაში ყველაზე მეტად არის გავრცელებული ისეთი ოჯახები, სადაც ქალი დომინირებს საოჯახო საკითხებზე გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, ან პარტნიორები ერთობლივად იღებენ გადაწყვეტილებას ყველა საოჯახო საკითხზე“.²³

საქართველოსა და საფრანგეთში შედარებით საგრძნობია განსხვავება საოჯახო საქმიანობის შესრულებაში ქალისა და მამაკაცის მონაწილეობის მიხედვით. კერძოდ, საქართველოში ყოველდღიურ სადილს ამზადებს გამოკითხულ რესპოდენტ ქალთა 97,9 პროცენტი, ჭურჭელს რეცხავს 98,7 პროცენტი, ხოლო სახლს ალაგებს 98,0 პროცენტი. ანალოგიური მაჩვენებლები საფრანგეთში შესაბამისად 71,0; 43,0 და 54,0 პროცენტს უდრის. სამაგიეროდ, საქართველოში პროდუქტებს ყიდულობს ქალების 43,4 პროცენტი, საფრანგეთში — 53,0 პროცენტი, გადასახადებს იხდის საქართველოში ქალების 22,5 პროცენტი, საფრანგეთში — 45,0 პროცენტი, ოჯახის გართობა-დასვენებას ორგანიზაციას უკეთებს საქართველოში ქალების 13,4 პროცენტი და საფრანგეთში — 27,0 პროცენტი.²⁴ მიუხედავად ამისა, არა გვეგონია ზემოთ აღნიშნული უთანასწორობები დიდ ცოდვად ითვლებოდეს საქართველოსა და საფრანგეთში.

გენდერული თანასწორობის ხარისხზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს მეუღლეთა და, ან როგორც ამჟამად ამბობენ, პარტნიორთა (რაც ოჯახის კრიზისის მომასწავებელია) შორის ასაკობრივი განსხვავება. როდესაც მამაკაცი გაცილებით უფროსია ქალზე, მაშინ იგი უფრო ხშირად ერთპიროვნულად წყვეტს საოჯახო ბიუჯეტის მართვის საკითხებს და იღებს ოჯახის ყოველდღიურ საკითხებზე გადაწყვეტილებებს, რაც, ჩვენი აზრით, სრულიად ბუნებრივი და მართებულია. ცხოვრებისეული გამოცდილება უფრო სწორი გადაწყვეტილებების მიღების საშუალებას იძლევა. ასეთ შემთხვევაში არ შეიძლება გენდერულ უთანასწორობაზე ვისაუბროთ. აქ იქნებ მოლიერის სიტყვების გახსენებაც ღირდეს: „ქალებს ძალიან უყვართ, როცა მათ ბევრს ახარჯავენ“. მეუღლეთა სხვადასხვა განათლების დონის პირობებშიც შეიძლება იგივე ითქვას. ასე რომ, გენდერული უთანასწორობა ზოგიერთ შემთხვევაში უფრო მისაღებიც არის. ამდენად, ყოველთვის როდია მოსახერხებელი და მისაღები

²³ იქვე გვ. 27.

²⁴ იქვე გვ. 31,33.

სრული გენდერული თანასწორობა. ასეთი სხვა ფაქტებიც საკმაოდ არსებობს. მეუღლეებსა და საერთოდ, ოჯახის წევრებს შორის განათლების დონისა და ინტელექტის საგრძნობი განსხვავების პირობებში გენდერული თანასწორუფლებიანობაზე, საოჯახო საქმიანობის შესრულებაში ქალისა და მამაკაცის თანაბრად მონაწილეობაზე შეიძლება აბსურდამდეც მიგვიყვანოს. მტკიცება არ სჭირდება იმ ფაქტს, რომ, როდესაც ქმარი საკმაოდ უფროსია ცოლზე, რაც არც ისე იშვიათი მოვლენაა, ოჯახური შრომის მთელი სიმძიმე ქალს აწვება კისერზე.

ქალთა ძალადობაზე დაბალი მაჩვენებლები გამოავლინა ქალთა რეპროდუქციული ჯანმრთელობის ფუნდამენტურმა კვლევამ, რომელიც ჩატარდა საქართველოში 2010 წელს 15-44 წლის ასაკობრივი ჯგუფის ქალებში. ინტერვიუ აღებულ იქნა 6292 ქალისაგან ქვეყნის ყველა რეგიონში. კვლევა ჩაატარა საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრომ დააგადაბათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნულ ცენტრთან ერთად. კვლევისას ტექნიკური დახმარება კვლევის დიზაინის, შერჩევის, კითხვარის შემუშავების, ტრენინგის, მონაცემების დამუშავებისა და ანალიზის საკითხებში ამერიკის შეერთებული შტატების დაავადებათა კონტროლისა და პრევენციის ცენტრმა გაწია. „კვლევამ გამოავლინა ფიზიკური და სქესობრივი ძალადობის დაბალი მაჩვენებლები... უკანასკნელი 12 თვის განმავლობაში“.²⁵ კერძოდ, გამოკითხული ქალების მხოლოდ 1,4 პროცენტმა აღნიშნა პარტნიორისაგან ფიზიკური ძალადობის, ხოლო 0,5 პროცენტმა სქესობრივი ძალადობის შემთხვევები. სიტყვიერი ძალადობის მაჩვენებელი 8,4 პროცენტს უდრიდა, ქართველებში კი — 7,7 პროცენტს, რაც გენდერული თანასწორობის სტატუსის მიხედვით მაღალი გენდერული თანასწორობის მაჩვენებელია.²⁶

2010 წლის ქალთა რეპროდუქციული ჯანმრთელობის კვლევამ გამოავლინა, აგრეთვე, ცოლისა და ქმრის როლი და პასუხისმგებლობა ოჯახში. რესპონდენტთა დიდმა უმრავლესობამ — 71,5 პროცენტმა აღნიშნა, რომ მეუღლეები ერთად ინაწილებენ ოჯახურ მოვალეობებს (ეთნიკური კუთვნილების მიხედვით: ქართველი — 73,5 პროცენტი), გამოკითხულ ქალების ნახევარმა — 49,6 პროცენტმა კი განაცხადა, რომ ოჯახში საბოლოო გადაწყვეტილებას ქმარი იღებს

²⁵ ქალთა რეპროდუქციული ჯანმრთელობის კვლევა საქართველოში, 2000. თბ., 2012, გვ. 357.

²⁶ იქვე, გვ. 362, 365.

(ქართველი — 47,8 პროცენტი, სხვა — 60,3 პროცენტი), ქმარს სურს ყოველთვის იცოდეს სად არის მისი მეუღლე — 31,8 პროცენტი (ქართველი — 30,0 პროცენტი, სხვა — 43,0 პროცენტი), ქმარი ეჭვიანობს, რომ ცოლი სხვასთან ღალატობს — 4,2 პროცენტი (ქართველი — 3,5 პროცენტი, სხვა — 8,1 პროცენტი).

ქალთა მიმართ ძალადობის საკითხები თითქმის ყველა კვლევაში განხილულია მეტად დაწვრილებით. უამრავი და ზშირად თვით სტატისტიკოსებისათვისაც კი ძნელად გასაგები ცხრილები აბრკოლებენ მის გამოყენებას. ამიტომ არის, რომ კვლევის შედეგად მიღებულ მონაცემებს თითქმის არავინ იყენებს. ანალიზიც არ არის სრულყოფილი. ერთ-ერთ კვლევაში აღნიშნულია, რომ საქართველოში „7-17 წლის ასაკის ბავშვების 59 პროცენტი სწავლასა და მუშაობას ერთმანეთს უთავსებს. მათი უმრავლესობა მიჩვეულია საკუთარ სახლში ყოველგვარი ანაზღაურების გარეშე მუშაობას“.²⁷ გაუგებარია, რას ნიშნავს საკუთარ სახლში ანაზღაურების გარეშე მუშაობა. თუ ბავშვი სოფლად მშობლებს ეხმარება, ვთქვათ, ბოსტნეულის დარგვასა და მოყვანაში, ეს ჩვეულებრივი მოვლენაა, ბავშვის მოთხოვნილებაცაა, იგი იძენს შრომით ჩვევებს და გაუგებარია, რა მიჩვევაზე და ანაზღაურებაზეა საუბარი. რაც მთავარია, ეს იმასაც ნიშნავს, რომ ქვეყანაში 7-17 წლის ასაკის ბავშვების 59 პროცენტი სულაც არ უთავსებს ერთმანეთს სწავლასა და მუშაობას.

ოჯახში ქალთა მიმართ ძალადობის საკითხების შესწავლის შედეგად, ყველა მკვლევარი აღიარებს, რომ „საქართველოში შედარებით დაბალი რაოდენობა აღიარებს მათ მიმართ ფიზიკური ან სქესობრივი ძალადობის განხორციელების ფაქტს“;²⁸ ეს იმასაც ნიშნავს, რომ სხვა ქვეყნებთან შედარებით ძალადობის მაჩვენებლები ქვეყანაში დაბალია, რადგან იმავე გამოკვლევებში სწორადაა მითითებული, რომ „მსოფლიოს მასშტაბით განხორციელებული მრავალი კვლევა ადასტურებს, რომ ძალადობის მსხვერპლი ადამიანები ინფორმაციის გამჟღავნებას ერიდებიან“;²⁹ ე. ი. ინფორმაციის სრულად მოპოვება სქესობრივი ძალადობის შესახებ შეუძლებელია. საერთოდ ადამიანს, და მით უმეტეს ქალს, არ ეპიტნავენა მის ცხოვრებაში ვინმეს ჩახედვა (თუნდაც ეს ანონიმურად ხდებოდეს), ყველაფრის გამომხეურება და განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საქმე ინტიმური ცხოვრების სფეროს, ან ღალატს შეეხება. ცოლქმრული ცხოვრება

²⁷ ქალები და ბავშვები საქართველოში: სიტუაციური ანალიზი. თბ., 2000, გვ. 109.

²⁸ ქალთა მიმართ ოჯახში ძალადობის... გვ. 39.

²⁹ იქვე, გვ. 48.

და, მით უმეტეს, ინტიმური ისეთი ფაქიზი სფეროა, რომ საჩოთიროა ყველაფრის თქმა და ყველაფერზე ლაპარაკი, რაც ზოგჯერ პირადი თავმოყვარეობის შელახვასაც გულისხმობს. აქ, ალბათ, ღირს ძველი ბერძენი ისტორიკოსის პლუტარქეს მონათხრობიც გავიხსენოთ ერთი რომაელის შესახებ, რომელიც საყვედურებით აავსეს ყოველგვარი ღირსებით შემკულ, განათლებულ, ლამაზ და მდიდარ მეუღლესთან გაყრის გამო. რომაელმა ამის საპასუხოდ ფეხი, რომელზედაც ლამაზი და მოხდენილი ფეხსაცმელი ეცვა, გამოსწია და გარშემო მყოფთ მიმართა: ეს ფეხსაცმელიც ახალი და კარგია, მაგრამ არავინ იცის სად მიჭერსო.

ქალთა მიმართ ძალადობის საკითხების შესწავლის დროს ზოგიერთი კითხვა სრულიად უადგილოდ და არაფრის მომცემად მიგვაჩნია. ერთ-ერთი კითხვა ითვალისწინებდა იმ მიზეზების შესწავლას, რომელთა გამოც ქალს შეუძლია მეუღლეს უარი უთხრას სქესობრივ კავშირზე, მაგალითად, იმ შემთხვევაში, თუ ცოლს არ სურს. გაუბედავ და ვიტყვი, რომ საქმე სწორედ ისეა, როგორც ღვათი გურამიშვილი აღნიშნავს „ქაცვია მწყემსში“: „ქმარს რომ უნდოდეს მასთან მიღება, ეტყვის: დამეხსენ, მე არ მინდება“.³⁰ მაგრამ ღვათი გურამიშვილთან ისეთ ცოლზეა საუბარი, რომელიც „მალვითა, ფარვითა, ქურდულად პარვითა უცხოს კი მისცეს“, მთავარი აქ ისაა, თუ რატომ უვარდებით რესპონდენტს ლოგინში. ქართული სიბრძნე ამბობს: „ცოლ-ქმრის ამბავი მხოლოდ ლოგინმა უნდა იცოდესო“. და თუ ქმარმა მრავლისმომსწრე ლოგინში მეუღლე მრავალჯერ ნაცნობ საკითხზე ცოტა დაჟინებითაც შეაწუხა, მით უმეტეს, „როცა სისხლი დულს, ენა ფიცით არ იღლება“ და თუნდაც სურვილის გარეშე დაითანხმა, ეს უკვე ცოლის გაუპატიურებად ითვლება. საინტერესოა, რას დაარქმევენ ამ გამოკვლევის ავტორები საპირისპირო შემთხვევას.

„ცოლის გაუპატიურებასთან“ დაკავშირებით საინტერესოა ერთი ფაქტი, რომელიც დაკავშირებულია კოსმონავტ ნილ არმსტრონგთან, რომელმაც მსოფლიოში პირველმა დაადგა ფეხი მთვარეზე. დიდი ხნის წინათ წაკითხული ეს ფაქტი ჩემს მესხიერებას დღემდე შემორჩა. ნილ არმსტრონგის ახლო ნაცნობი შემთხვევით ფარულად შეესწრო მისი მეზობელი ვოლსკის ცოლთან საუბარს. ვოლსკი ცდილობდა ცოლი სქესობრივ კავშირზე დაეყოლებინა, მაგრამ მეუღლის მხრიდან მტკიცე უარი მიიღო: სანამ კაცს ფეხი მთვარეზე არ დაუდ-

³⁰ ქართული მწერლობა. ოცდაათ ტომად, ტ. VII, თბ., 1989, გვ. 556.

გამს, ამაზე არც კი იოცნებო. ნილ არმსტრონგმა ეს ამბავი ნაცნობის მხრიდან იცოდა და როდესაც იგი მთვარიდან დედამიწაზე დაბრუნდა, მისი პირველი სიტყვები იყო: წარმატებას გისურვებთ, ბატონო ვოლსკი!

ის, რის შესახებაც ზემოთ ვისმჯელებთ, უშუალოდ უკავშირდება სქესსა და სექსუალურობას. მამაკაცი და საერთოდ მამრი უფრო მეტად ავლენს ინიციატივას სექსში. ცნობილ ამერიკელ ფსიქოლოგს დევიდ მაიერს მოყავს ამის დამადასტურებელი ფაქტები. 177 გამოკვლევაში, რომელმაც მოიცვა 130 000 კაცი, გაირკვა, რომ მამაკაცებს, ქალებთან შედარებით, გაცილებით ხშირად აქვთ შემთხვევითი სქესობრივი კავშირები და ასევე ხშირად ქვებიან მასტურბაციას.

ამერიკაში 1996 წელს ჩატარებული გამოკვლევის მიხედვით 251 000 პირველკურსელიდან ვაჟების 54 და გოგონების მხოლოდ 32 პროცენტის აზრით, „თუ ორ ადამიანს ერთმანეთი ნამდვილად მოსწონთ, მაშინ მათთვის არ არის პრობლემა დაამყარონ სქესობრივი ურთიერთობა, თუნდაც ისინი ერთმანეთს ძალიან ცოტა ხანი იცნობდნენ“. ამასთან, 18-59 წლების ასაკის 3432 ამერიკელის გამოკვლითხვამ აჩვენა, რომ ქალების 19 პროცენტი და მამაკაცების 54 პროცენტი „ყოველ დღე“ ან „რამდენჯერმე დღეში“ ფიქრობს სქესობრივ ურთიერთობებზე.³¹

გენდერული სხვაობა სექსუალურ განწყობაში გავლენას ახდენს მათ ქცევაზეც. მამაკაცები, მათ შორის დაოჯახებულებიც, გაცილებით ხშირად არიან სქესობრივი ურთიერთობების ინიციატორები, ვიდრე ქალები. როგორც მიუთითებენ, ცხოველთა სამყაროშიც მამრი უფრო აქტიურია სექსუალური პლანით და ნაკლებად მომთხონი პარტნიორის არჩევაში.³² საერთოდ, სექსუალურ განწყობაზე უამრავი ფაქტორი მოქმედებს და მამაკაცებისა და ქალების სექსუალური განწყობა შეუძლებელია ყოველთვის იდეალურად დაემთხვეს ერთმანეთს. თავი რომ დავანებოთ მამაკაცისათვის ბუნებით მინიჭებულ სექსუალურ აქტიურობას, სულ უფრო დაძაბული ცხოვრების რიტმიც აღარ იძლევა ამის საშუალებას. ამიტომაც, რომ სექსოლოგებს სექსუალური ურთიერთობებისათვის დროის ყველაზე უკეთეს მონაკვეთად დილა მიაჩნიათ.

დასკვნის სახით შეიძლება თამამად ითქვას, რომ ისტორიულად საქართველოში სამართლებრივი ნორმები, ადათები, ტრადიციები

³¹ Давид Майерс. Психология, Минск, 2001, с. 512.

³² Давид Майерс. Социальная психология, Санкт-Петербург, 2001, с. 237.

და თვით ცხოვრების წესი ბევრად უფრო იცავდა ქალის ღირსებასა და პატივს, ვიდრე რიგ მეზობელ თუ ევროპის ქვეყნებში, რა თქმა უნდა, იმდროინდელი საზოგადოებრივი ცნობიერების ფარგლებში. უკანასკნელ პერიოდში ჩატარებული გამოკვლევებიც გვიჩვენებს, რომ ქალებზე ძალადობის მაჩვენებლები დაბალია. მიუხედავად ამისა **საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციები არ ცხრებიან და მოვლენას ისე წარმოაჩენენ, თითქოს ქალების ჩაგვრისა და მათზე ძალადობის მეტი საქართველოში არაფერი ხდება, რათა პრობლემა შექმნან და მსუყე დაფინანსებაც მიიღონ.** მართლაც, ასიათასობით ღირებულების, თუ მილიონობით არა, გრანტებს ღებულობენ და სამაგიეროდ ისინი დამფინანსებლების ინტერესებს კბილებით იცავენ ეროვნული ინტერესების საზიანოდ. ამიტომ არის, რომ ასეთი ორგანიზაციების ხელმძღვანელები, მაგალითად, გიგაურები, ლომჯარიები, კოჟორიძეები, ეროვნული სატკივარის შესახებ კრინტს არ ძრავენ, პირში წყალს იგუბებენ და მხოლოდ გარეშე ძალის ინტერესების ყურმოკრულ დამცველებად გვევლინებიან. ისინი ყოველდღიურად ტელევიზიის ერთი არხიდან მეორე არხზე დარბიან და ცდილობენ, ყური გაუხედონ მაყურებელს ქართული სულიერების, ქართული ცხოვრების წესის დაკნინების მიზნით. მათი ასეთი სირბილი წააგავს ერთ ამბავს, რომელიც გამოჩენილ ინგლისელ მეცნიერს ერნესტ რეზერფორდს გადახდა თავს. იგი „საღამო ხანს თავის ლაბორატორიაში მიბრუნდა და იქ ერთი მოწაფე დახვდა.

— ასე გვიან აქ რას აკეთებთ? — გაიკვირვა მეცნიერმა.

— ვმუშაობ.

— დღისით რითა ხართ დაკავებული?

— ვმუშაობ.

— დღითაც მუშაობთ?

— რასაკვირველია!

— ერთი ეს მითხარით, ყმაწვილო, — ჰკითხა პროფესორმა, — როდისღა ფიქრობთ?³³

გიგაურები, ლომჯარიები, კოჟორიძეები და მათი მსგავსნიც არ ფიქრობენ, ისინი მხოლოდ ტელევიზიის ერთი არხიდან მეორე არხზე დარბიან და თავიანთი ქვეყნის ინტერესების საწინააღმდეგოდ მოქმედებენ — თუთიყუშით თავიანთი პატრონების აზრებს იმეორებენ, რის შესახებაც არაერთხელ დაიწერა ქართულ პრესაში. ისინი ამისთვის საკმაოდ დიდ გასამრჯელოს იღებენ. სულ ახლახან

³³ დიმილი. თბ., 2013, გვ. 92.

ეკა გიგაურს ტელევიზიაში კიდევაც წამოცდა — უცხოელები ორი მილიონით გვაფინანსებენო, ოღონდ არ დაუზუსტებია. — ლარით თუ დოლარით. ამ დროს ჩვენი ერისათვის, მართლაც, სასიცოცხლო ფონდებს ერთი თეთრითაც არავინ აფინანსებს — არც შინაური და არც გარეული (მაგალითად, დემოგრაფიული აღორძინებისა და დემოგრაფიული განვითარების ფონდებს. მათ მხოლოდ საკუთარი ძალებით უწევთ მუშაობა). შორს რომ არ წავიდეთ, რუსთაველის ფონდში მეტად საჭირო თემის — „თანამედროვე დემოგრაფიული ვითარება საქართველოში და მისი გაუმჯობესების გზები“ — დაფინანსება წლებია არ მოხერხდა, კატეგორიულად არ აფინანსებენ.

დასასრულ, მიგვაჩნია, რომ საქართველოში ქალთა ძალადობის შემამოფოთებელ ვითარებაზე საუბარი ზედმეტია. ჩვენი ეს მოსაზრება გამყარებულია სტატისტიკური მონაცემებითაც. ალისა დელტუვის წიგნში „ოჯახური ძალადობა“ მოყვანილია ქალების მიმართ ჩადენილი, მართლაც, შემამოფოთებელი მონაცემები. ჯერ კიდევ 1967-1973 წლებში მოძალადე მამაკაცების მიერ მოკლული იყო 17 500 ამერიკელი ქალი და ბავშვი. აშშ-ში მოკლულ ქალთა სამოცი პროცენტი მოკლულია საკუთარი ქმრის ან მეგობარი მამაკაცის მიერ. რამდენიმე წლის წინათ რუსული გაზეთი „არგუმენტები და ფაქტები“ იტყობინებოდა: „რუსეთში ყოველწლიურად ქმრის მიერ ცემის შედეგად 12 ათასი ქალი იღუპება, ხოლო 54 ათასი სხეულის დაზიანებას იღებს“. შევდეთში პარტნიორის მსხვერპლია 16 ქალი, რაც წლის განმავლობაში ჩადენილი მკვლელობის ერთ მეექვსედს შეადგენს. ამ მონაცემების მიხედვით ქალებზე ძალადობის დონე (მაგალითად, მოსახლეობის ყოველ 100 ათას კაცზე მოძალადე მამაკაცების მიერ მოკლული ქალების რაოდენობა) შეუდარებლად უფრო მაღალია დასავლეთის ქვეყნებსა და რუსეთში, ვიდრე საქართველოში. ამავე დროს ქალზე ძალადობა უკანასკნელ წლებში საქართველოში რამდენადმე გაიზარდა, მაგრამ ამ მოვლენაში, ზემოთ აღნიშნულ ფაქტორებთან ერთად, გადამწყვეტ როლს ასრულებს სატელევიზიო არხები „რუსთავი-2“-ის მეთაურობით. **ტელევიზია წლებია განაგრძობს უშინაარსო, მხატვრული და შემეცნებით ღირებულებას მოკლებული ფილმების ჩვენებას, რომლებშიდაც წინა პლანზეა წამოწეული აღვირაზსნილი და გაუკუღმართებული სექსი, უაზრო მკვლევლობები და სხვა საშინელება.** „რუსთავი-2“-ის ძმაცუა (ძველი ქართული სიტყვაა, ვერაგს ნიშნავს) უფროსმა და უმრავლესმა თანამშრომელმა მსუქანი ჯამაგირის გამო კუჭს ზევით ვეღარ

აიხედეს, ყოფილ პრეზიდენტს საფლავეში ყვებიან და მოსახლეობა ფსიქიკურად დაავადეს. ვანო ჯავახიშვილისა და კომედი შოუს მსგავსმა გადაცემებმა, იქს ფაქტორმა და ასევე სხვა გადაცემების ჟიურის წევრების უაღრესად პროინციულმა დონემ ახალგაზრდობა ხელიდან გამოგვაცალა. ძველი ბერძენი ფილოსოფოსი დემოკრიტე სექსს დროებით გაბრუებას უწოდებდა, ჩვენი ტელევიზიების ეკრანებიდან კი სულ გაბრუებულები იმზირებიან. ნუთუ გაშიშვლებული სექსის შემდეგ ჩვენს მსახიობებს არ რცხვენიათ, არ ჰყავთ დედა, მამა, დები, ძმები, შვილები, მეგობრები, მეზობლები... ასე ხომ ნამდვილად არ მოიქცეოდნენ წინა თაობის მსახიობები. ცნობილი ფრანგი მსახიობი ლინო ვენტურა ფილმში კოცნასაც კი ერიდებოდა, რადგან, როგორც თვითონ ამბობდა, მას ოჯახი, ცოლი და შვილები ჰყავდა. ჯერ კიდევ ლეონარდო და ვინჩი აღნიშნავენ: ადამიანს რომ შეეძლოს თავისი თავის დანახვა უდიდესი აღტყინების ჟამს, ადამიანთა მოდგმა დაიღუპებოდაო. ბევრი ჩვენი ვითომ მსახიობი კიდევ, რომელთა ეკრანზე გამოჩენაც კი სამარცხვინოა, ქართული სულიერების, ქართული ოჯახის დაღუპვას ემსახურება. სწორედ ეროვნული გადაგვარების ასაცილებლად ბატონმა ლევან ვასაძემ მიმართა ბადრი პატარკაციშვილის ოჯახს: „მიემართავ ბადრი პატარკაციშვილის ოჯახის წევრებს, მის მეუღლეს, ქალბატონ **ინა გულაფაძეს**, მის დას, ქალბატონ **ნანა პატარკაციშვილს**, ასევე ბადრის ოჯახის ქონების მმართველ მოურავებს, — თქვენი ოჯახის მიერ კონტროლირებულმა ტელევიზია „იმედმა“ ამ ბოლო დროს ყველა რეკორდი მოხსნა უზნეობისა და უმსგავსობის ქადაგებაში. ამ საქმეში მან სააკაშვილის „რუსთავი-2“-საც აჯობა, ჩვენი საზოგადოების ბევრი წევრი გაოგნებული უსმენს იმ ბაკქანალიას, რომელიც ტელეიმედის ეთერში მიმდინარეობს. რჩება შთაბეჭდილება, რომ თქვენ არ გესმით და ამ ფორმით არცხვენთ ბადრი პატარკაციშვილის სახელს.

იმედი გვაქვს, რომ შეისმენთ ჩვენი საზოგადოების წევრების და, მათ შორის, ჩემს არაერთ შეგონებას და გამოასწორებთ მდგომარეობას თქვენს ტელევიზიაში“.³⁴ ამ ცოტა ხნის წინათ მის უწმინდესობასთან, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქთან ილია II-სთან მქონდა საუბარი ქვეყანაში შექმნილ უმძიმეს დემოგრაფიულ პრობლემებზე. ეს პრობლემები მისივე ინიციატივით წმინდა სინოდსაც მოხსენდა. პატრიარქის მოსაზრებით, უმძიმესი დემოგრაფიული ვითარების გამო საჭიროა შეიქმნას მთავრობასთან მუდმივ-

³⁴გაზ. „ასავალ-დასავალი“, #21, 2015.

მოქმედი საბჭო, ხოლო ახალგაზრდობის სულიერი და ზნეობრივი აღზრდისათვის, უპირველეს ყოვლისა, უნდა იზრუნონ მთავრობამ, ეკლესიამ და ოჯახმა. ჩვენი ბრძენი პატრიარქის ამ დიდ ეროვნულ მოწოდებას საჭიროა ტელევიზიებმაც რეალურად აუბან მხარი. პატრიარქთან საუბარში განსაკუთრებით გამოიკვეთა, აგრეთვე, მტკიცე ოჯახების შექმნის მნიშვნელობა ქართველი ხალხის ცხოვრებაში. ამასთან, ქალის როლზე ოჯახსა და საერთოდ საზოგადოებაში, საჭიროდ მივიჩინეთ მოგვეტანა აკადემიკოს პაატა გუგუშვილის თავისთავად საინტერესო ციტატა, რომელიც მკითხველის მიერ ერთმნიშვნელოვნად შეიძლება არც იქნეს აღქმული: „ქალი, როგორც ქალი ყოველთვის დარჩება არა მხოლოდ როგორც მეუღლე და დედა, არამედ როგორც *ღიასახლისი*, და არა მხოლოდ შვილების, არამედ საერთოდ სახლის *დედა* — როგორც ოჯახის სითბოს, სიტკბოების, მშვენიერების, მყუდროების, მეუღლის (ქმრის) ყოველდღიური სიმშვიდის, კმაყოფილების, იმედის, ჰუმანურობის და დაგანების დღენიადაგ განახლებადი წყარო. ამ უაღრესად აუცილებელი, უმაღლესი, უდიდესი და მარად ნათელი მოვალეობისაგან, რაც ქალს შრომის სქესობრივი დანაწილების ძალით თვით ბუნებამ და საზოგადოებამ დააკისრა, მისი ემანსიპაცია იმავედროულად ადამიანთა სულით და ხორციით ჯანსაღი მოდემის აღწარმოების დეგრადაციის მომასწავებელი იქნებოდა“.³⁵ ამ ფონზე შეიძლება მკითხველს ინგლისური ხალხური სიბრძნეც შევახსენოთ: „სახლი, რომელშიც მამალი დუმს და დედალი ყვივს, უბედური სახლია“.

³⁵ პ. გუგუშვილი. საქართველოს სსრ მოსახლეობის აღწარმოების საკითხები. თბ., 1973, გვ. 73.